

**KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH -
IQTISODIYOT BARQARORLIGINING ASOSI.****Xojiboqiyeva Niginaxon O‘tkir qizi.**

*O‘zbekiston Milliy Universiteti Jizzax filiali “Iqtisodiyot va turizm”
kafedrasi talabasi. xojiboqiyevanigina@gmail.com*

Annotatsiya: Ushbu maqolada mamlakatimizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish va uning mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishdagi o‘rni. Shuningdek, mamlakatda tadbirkorlik infratuzilmasini to‘g‘ri shakllantirish zarurati, uning nafaqat kichik biznes va tadbirkorlik sohasidagi muammolar va ularni hal etish bo‘yicha masalalar va tavsiyalar o‘rin olgan.

Kalit so‘zlar: hududiy infratuzilma, infrastruktura, , kichik biznes va tadbirkorlik.

Аннотация: В данной статье рассматривается развитие малого бизнеса и частного предпринимательства в нашей стране и его роль в развитии экономики страны. Также включены необходимость правильного формирования бизнес-инфраструктуры в стране, ее проблемы не только в сфере малого бизнеса и предпринимательства, а также вопросы и рекомендации по их решению

Ключевые слова: региональная инфраструктура, инфраструктура, малый бизнес и предпринимательство.

Abstract: In this article, the development of small business and private entrepreneurship in our country and its role in the development of the country's economy. Also, the need for the proper formation of the business infrastructure in the country, its problems not only in the field of small business and entrepreneurship, and the issues and recommendations for their solution are also included.

Key words: regional infrastructure, infrastructure, small business and entrepreneurship.

Kirish.

Mamlakatimizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish va uning mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishdagi o‘rni juda yuqori bo‘lib aholining bandligini ta‘minlash va yangi ish o‘rinlarini yaratishdagi hissi juda yuqori. Jumladan , prezidentimizning "Xalq boy bo‘lsa - davlat boy bo‘ladi" degan fikrlari zahirida respublikamizda oilaviy tadbirkorlikni qo‘llab quvvatlash bo‘yicha juda katta islohotlar amalga oshirilayotgani barchamizga ayon. Aholining moliyaviy savodxonligini oshirish , o‘zini o‘zi band qilishni qo‘llab-quvvatlash va moliyaviy qaramlikni oldini olish bo‘yicha ko‘plab qarorlar ishlab chiqilib amaliyotiga tadbiriq etilmoqda.

Tadbirkorlik jamiyatda ijtimoiy va iqtisodiy sohalaridagi mavjud muammolarni hal qilishda va jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotida katta rol o‘ynaydi. U ishlab chiqarish, ish bajarish, xizmat ko‘rsatish sohalarida yangi ish o‘rinlari yaratib, aholini ish bilan ta‘minlash va ishsizlikni kamaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Rivojlangan mamlakatlarda ham, O'zbekistonda ham har yili yaratilayotgan yangi ish o'rinlarining yarmidan ortig'i kichik va xususiy tadbirkorlikka to'g'ri keladi. Demak, tadbirkorlik aholining ish bilan bandligi, mehnat va iqtisodiy faolligining o'sishi va buning natijasida uning daromadlarining oshishiga katta hissa qo'shadi. Bu jarayonning ikki oqibatini e'tiborga olish lozim: bir tomondan, aholining moddiy va ma'naviy ehtiyojlarining o'sishi, kengayishi bo'lsa, ikkinchi tomondan, ularni to'laroq qondirish imkoniyatlarining yaratilishidir. Bu pirovard natijada aholi hayotini yaxshilash, turmush darajasini ko'tarish, farovonligini oshirishni ta'minlaydi.

Tadbirkorlikning rivojlanishi bilan uning mazkur sohadagi roli ortib boradi. Rivojlangan mamlakatlarda ishlab chiqariladigan yalpi ichki mahsulotning qariyb yarmi, ayrim mamlakatlarda esa undan ham ko'prog'i kichik biznesga to'g'ri keladi. O'zbekistonda yaratilayotgan yalpi ichki mahsulotda kichik va o'rta tadbirkorlik subyektlarining hissasi hozirgi kunda 52 foizdan oshdi va u yildan-yilga o'sib bormoqda.

Tadbirkorlik iqtisodiyotning barcha sohalari va tarmoqlarida tashkil etilgan, amalga oshirilmoqda va rivojlanib bormoqda. Lekin uning holati va rivojlanishi barcha tarmoqlarda bir xil emas. O'zbekistonda tadbirkorlik subyektlari (yuridik shaxslar) ning 60 foizi qishloq xo'jaligi, 18 foizi savdo va umumiy ovqatlanish, 12 foizi sanoat va qurilish sohalarida tashkil etilgan, xizmat ko'rsatish sohasida ham rivojlanib bormoqda. Yuridik shaxs bo'lmagan yakka tadbirkorlarning asosiy qismi savdo, umumiy ovqatlanish va ayrim xizmatlar ko'rsatish sohasida faoliyat olib bormoqdalar.

O'zbekistonda tadbirkorlikni tashkil etish, amalga oshirish, rivojlantirish, qo'llab-quvvatlashda tadbirkorlik infratuzilmasi katta rol o'ynaydi. Tadbirkorlik infratuzilmasi - tadbirkorlik faoliyatini tashkil etish, amalga oshirish, rivojlantirishga u yoki bu ko'rinishda vadarajada aloqador bo'lgan davlat organlari va nodavlat tashkilotlari majmuyidir. Uning asosiy maqsadi tadbirkorlikka har tomonlama ko'maklashish va uni qo'llab-quvvatlash hisoblanadi.

Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash asosiy vazifasi hisoblangan nodavlat tashkilotlaridan biri O'zbekiston savdo-sanoat palatasidir. Savdo-sanoat palatasi tadbirkorlik subyektlarini ixtiyoriylik asosida birlashtiruvchi nodavlat notijorat tashkiloti hisoblanadi. O'zbekiston savdo-sanoat palatasi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2004- yil 7-iyuldagi farmoni asosida tashkil etilgan. Uning asosiy maqsadi tadbirkorlikni rivojlantirish uchun qulay sharoitlar yaratish, ishchanlik muhitini takomillashtirish, o'z a'zolarining huquqlari va qonuniy manfaatlarini ifoda etish hamda himoya qilish, tadbirkorlarning chet ellik sheriklar bilan aloqalarini yo'lga qo'yishga ko'maklashishdir. Uning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- O'zbekistonda tadbirkorlikni, eng avvalo, kichik va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishga ko'maklashish;

- tadbirkorlarga chet ellik sheriklar bilan amaliy muloqotlar va aloqalarni kengaytirishga, eksport mahsulotlarini tashqi bozorlarga olib chiqishga, shuningdek raqobatbardosh tayyor mahsulot chiqarishni ta'minlovchi yangi ishlab chiqarishlar barpo etish hamda mavjud ish-

lab chiqarishlarni texnikaviy jihatdan qayta jihozlash uchun to'g'ridan- to'g'ri chet el investitsiyalarini jalb etishga ko'maklashish:

- boshqa davlatlarning savdo-sanoat palatalari va tadbirkorlar jamoat birlashmalari bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish hamda rivojlantirish;

- tadbirkorlarga keng turdagi xizmatlar ko'rsatish, shu jumladan, axboroi ta'minoti va maslahat yordami berish, respublika ishlab chiqaruvchilari, ularning mahsulotlari va investitsiyaviy imkoniyatlari, sheriklari va zamonaviy texnologiyalar xarid qilish imkoniyatlari to'g'risidagi axborotlar aks ettirilgan biznes-kataloglar tashkil etish va tarqatish;

- tadbirkorlikni rivojlantirish uchun qulay muhitni shakllantirish, xalqaro huquq va biznes yuritish amaliyotining umum e'tirof etilgan me'yorlarini joriy qilish, tadbirkorlik faoliyatining amalga oshirishning huquqiy va iqtisodiy sharoitlarini yaxshilashga qaratilgan qonun hujjatlarini takomillashtirish bo'yicha takliflar tayyorlash;

- tadbirkorlarning huquqlari va qonuniy manfaatlarini ifoda etish hamda himoya qilish, shu jumladan. sudda, davlat va xo'jalik boshqaruvi organlari bilan munosabatlarda;

- tadbirkorlik sohasi uchun kadrlar tayyorlash, tadbirkorlarni o'qitish va ularning malakasini oshirish tizimini tashkil etish va rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash;

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

O'zbekistonda tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash ishlarini yo'lga qo'yish va amalga oshirish maqsadida bir qator davlat organlari va nodavlat tashkilotlari tuzilgan, har birining aniq vazifalari belgilab qo'yilgan hamda maxsus dasturlar ishlab chiqilgan. 1994- yil respublika barcha viloyatlari. Qoraqalpog'iston Respublikasi va Toshkent shahri bo'yicha tadbirkorlikni rivojlantirish mintaqaviy (hududiy) dasturlari ishlab chiqildi. Respublika bo'yicha ishlab chiqilgan "O'zbekiston Respublikasi kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash" Davlat dasturi Vazirlar Mahkamasi tomonidan 1995- yil 28- avgustda tasdiqlangan. Mazkur Davlat dasturi bozor qayta o'zgartirishlari jarayonlarini jadallashtirish maqsadida chora-tadbirlar majmuyini nazarda tutadi va respublikada, ayniqsa, qishloqda kichik va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning asosiy maqsadlari, vazifalari, yo'nalishlarini belgilavdi. Dasturning asosiy maqsadlari quyidagilar hisoblanadi:

- aholining keng tabaqalarini bozor faoliyatiga olib kirish, boqimandalik, iste'molchilik psixologiyasini bartaraf qilish, tadbirkorlik, xususiy biznes bilan faol shug'ullanish istagini rag'batlantirish;

- qishloq xo'jaligi qayta qurilayotganligi munosabati bilan ishsiz qolayotgan kishilarni ish bilan ta'minlash maqsadida qishloqda yangi ish o'rinlari tashkil etish;

- qishloqda bozor munosabatlari va infratuzilmasini jadal rivojlantirish, raqobatni rivojlantirish uchun shart-sharoit yaratish;

- xizmatlar hajmini, ayniqsa, bank, auditorlik, konsalting, vositachilik faoliyati bilan bog'liq ilm-fanni ko'p talab qiladigan xizmatlar hajmini keskin oshirish;

- xo'jalik yuritish samaradorligini oshirish, ichki bozorni tovarlar bilan to'ldirishni va ishlab chiqarishning eksportga mo'ljallanishini ta'minlovchi unchalik katta bo'lmagan, moslashuvchan ishlab chiqarishlar, kichik va xususiy korxonalarni joriy qilish.

Yaponiyada XX asrning 40- yillarida mamlakat hukumati qoshida “Kichik va o'rta korxonalar boshqarmasi" tashkil etilgan. Kichik biznesni qo'llab-quvvatlashni milliy davlat markazlari kichik biznesni rivojlantirish umumdavlat dasturini bajarish yo'li bilan amalga oshiradilar. Shunday markazlardan 170 ta tuzilgan va faoliyat yuritib kelmoqda. Bundan tashqari, kichik korxonalarning raqobatbardoshligini yuqori darajada tutib turish uchun har bir prefekturada davlat texnologik dasturini amalga oshirishga javob beradigan davlat texnologik markazlari mavjud. Barcha markazlar faoliyatini Kichik va o'rta korxonalar boshqarmasi muvofiqlashtirib boradi. Yaponiyada kichik va o'rta korxonalarni qo'llab-quvvatlashda quyidagilar ishtirok etadilar:

- davlat;
- o'zini o'zi boshqarish hududiy organlari;
- moliyaviy tuzilmalar;
- o'quv yurtlari.

Buyuk Britaniyada hukumat tadbirkorlik faoliyatining umumiy ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarini ta'minlash yo'li bilan, shuningdek, bevosita qo'llab-quvvatlashning turli-tuman iqtisodiy, tashkiliy, huquqiy- me'yoriy usullaridan foydalanib kichik biznesga ta'sir etadi.

Fransiyada kichik biznesni qo'llab-quvvatlash hukumat faoliyatining muhim bir yo'nalishi hisoblanadi. Kichik korxonalarni kerakli axborot bilan ta'minlash ularning tovarlarini o'tishiga ko'maklashish, kichik va o'rta firmalarning eksportga moyilligini rag'batlantirish, moliyaviy ko'mak bular kichik biznesni qo'llab-quvvatlash yo'llaridir. Lekin frantsuz mutaxassislarining fikricha baribir kichik biznesni rivojlantirishning yaxlit siyosatini ishlab chiqish, milliy va mahalliy darajadagi xatti-harakatлами muvofiqlashtirish talab qilinadi.

Koreya Respublikasida kichik biznesga ko'maklashish siyosatini butun tashkilotlar tizimi amalga oshiradi. Bu masalalarning barchasini kichik biznesga doir maxsus qonun tartibga soladi. Bu qonun davlat muassasalari - kichik biznesga ko'maklashish organlarini tuzishni ko'zda tutadi. Lekin u yerda kichik biznesga ko'maklashish ishlari shunday tashkil etilganki, kichik korxona chetdan aniq yordam kutmay o'zi oyoqqa turib olish "immunitetini", o'sish va rivojlanish xususiyatlarini o'zi ishlab chiqadi.

Xulosa va takliflar

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni iqtisodiyotning asosiy tayanchi bo'lib, uning rivojlantirilishi iqtisodiyotni va ijtimoiy sohaning ham rivojlanishiga olib keladi. Jahon tajribasiga tayangan holda, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik iqtisodiyotning asosiy bo'g'ini hisoblanib, uning ko'payishi va rivojlanishi mamlakatning yuksalishiga olib keladi.

O'zbekistonda kichik tadbirkorlik ham tez sur'atlar bilan rivojlanmoqda. Kichik tadbirkorlik ishlovchilar soni cheklangan xo'jalik yurituvchi yuridik shaxslar va yakka tadbirkorlar majmuyidir. Bundan tashqari, tadbirkorlik subyektlarining asosiy qismi kichik tadbirkorlikka tegishli. Uni qo'llab-quvvatlashga davlat ham alohida e'tibor bermoqda va natijada uning salohiyati ko'tarilib bormoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Kichik va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishni rag'batlantirish to'g'risida. O'RQ, 1995- yil 21- dekabr.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining «O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha harakatlar strategiyasi to‘g‘risida»gi 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947-sonli Farmoni. O‘zbekiston Respublikasining Qonun hujjatlari to‘plami, 2017 yil, 6-son, 70-modda.
3. Junaydullayevich, A. A., & Rasulovna, Q. N. (2024). SANOAT KORXONALARINING IQTISODIY SALOHİYATINI BAHOLASH USULLARINI ISHLAB CHIQUISH. JOURNAL OF ECONOMY, TOURISM AND SERVICE, 3(2), 20-24.
4. Kadirovna, S. N. (2024). Importance of Foreign Experience for Uzbekistan in the Transition to a Green Economy. EUROPEAN JOURNAL OF BUSINESS STARTUPS AND OPEN SOCIETY, 4(4), 48-51.
5. Junaydullayevich, A. A., & Rasulovna, Q. N. (2023). MAMLAKATIMIZ IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHDA KICHIK BIZNESVA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING O‘RNI. SCIENTIFIC ASPECTS AND TRENDS IN THE FIELD OF SCIENTIFIC RESEARCH, 1(10), 34-37.
6. Niyozova, I. (2023). MAMLAKATIMIZDA KORXONALARNING TASHQI IQTISODIY FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH VA BOSHQARISH. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 39(39).
7. Shoimardonkulovich, Y. D., Kadirovna, S. N., & Javohir, D. (2024). The Green Economy as a Factor of Sustainable Development. Miasto Przyszłości, 47, 133-135.
8. Hakimovna, U. M., & Muhammedrisaevna, T. M. S. (2022). The role of banking and accounting in the development of small business and entrepreneurship. International journal of social science & interdisciplinary research ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429, 11, 136-143.